

การวิเคราะห์การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม ทางโทรทัศน์ภายใต้อิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการ

แนวคิดเกี่ยวกับวิชาชีพนิยม (professionalism) นั้น Golding (1977) ได้กล่าวว่า วิชาชีพนิยมเป็นบูรณาการระหว่างมาตรฐานทางวิชาชีพกับการให้คุณค่ากับสาธารณชน ในขณะที่ Hallin (1996) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันคือ วิชาชีพนิยม หมายถึงการที่นักวิชาชีพมีอุดมการณ์ในการทำหน้าที่เชิงวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ โดยมีจริยธรรมในการบริการสาธารณชน (ethics of public service) กำกับอยู่ ดังนั้น เกณฑ์การตัดสินวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์จึงประกอบด้วย 2 ส่วนคือ มาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์และการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์

มาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์นั้น เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานทางวิชาชีพ หรืออุดมการณ์ในการทำหน้าที่เชิงวิชาชีพของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ซึ่งมาตรฐานในการผลิต รายการสารคดีโทรทัศน์ประกอบด้วย การแสวงหาความจริงอย่างรอบด้าน การตีความ (interpretation) ความจริงอย่างสร้างสรรค์ และการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างซื่อสัตย์และ ยุติธรรม เนื่องจากรายการสารคดีนั้น มักเกี่ยวข้องกับการนำเสนอความจริงในสังคมหรือการแสวงหาหนทางแก้ปัญหาในประเด็นทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอยู่เสมอ รายการสารคดีจึงมีการให้คุณค่ากับสาธารณชน หรือมีจริยธรรมในการบริการสาธารณชน ผ่านทางการนำเสนอเพื่อทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งใน 3 หน้าที่หลักคือ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของสาธารณชนในประเด็น สาธารณะ เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา และเพื่อสร้าง แรงบันดาลใจหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชน

สำหรับบทนี้ เป็นการวิเคราะห์การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดี โทรทัศน์ เพื่อเปรียบเทียบการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์แต่ละ รายการซึ่งผู้ผลิตรายการแต่ละรายนั้นจะมีอิสระในการทำงานตามวิชาชีพนิยมที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการและการควบคุมภายในองค์กรบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ บทรายการ และเทป วิดีทัศน์ประกอบกัน

การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน”

คุณสุรียนต์ จงสิทธิ์ ผู้ผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” นั้น นับเป็นผู้สร้างสรรค์รายการขึ้นตั้งแต่แรกเริ่ม ดังนั้น จึงมีอิสระในการทำงานตามวิชาชีพนิยมของตนเองอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากมาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ดังนี้

1. มาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน”

การแสวงหาความจริงอย่างรอบด้าน

รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์รายการของคุณสุรียนต์ จงสิทธิ์ ขณะทำงานอยู่ใน บริษัท แปซิฟิค อินเทอร์เน็ตคอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด ซึ่งผู้บริหารของบริษัท แปซิฟิค อินเทอร์เน็ตคอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด ในช่วงเวลานั้น ให้อิสระกับผู้ผลิตรายการในการทำงานอย่างมาก ผู้ผลิตรายการจึงได้นำประสบการณ์ที่พบระหว่างการทำงานข่าวท่ามกลางกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในขณะนั้นมาผลิตรายการสารคดี “ทุ่งหญ้าป่าใหญ่” เมื่อผู้ผลิตรายการจัดตั้งบริษัท ป่าใหญ่ ครีเอชั่น จำกัด ขึ้น ก็ได้นำแนวคิดของรายการดังกล่าวมาผลิตขึ้นอีกครั้ง โดยเปลี่ยนชื่อรายการเป็น “ทุ่งแสงตะวัน” สำหรับแหล่งข้อมูลในการผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” มีจำนวนมากมายและหลากหลาย โดยแหล่งข้อมูลหลักคือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในสถานที่ถ่ายทำแต่ละแห่งนั่นเอง การผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” จึงนับว่ามีมาตรฐานในส่วนของ การแสวงหาความจริงอย่างรอบด้าน เนื่องจากความเป็นมาของรายการเกิดขึ้นจากความต้องการของผู้ผลิตรายการที่จะนำเสนอความจริง โดยมีแหล่งข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับความจริงที่นำเสนอโดยตรง

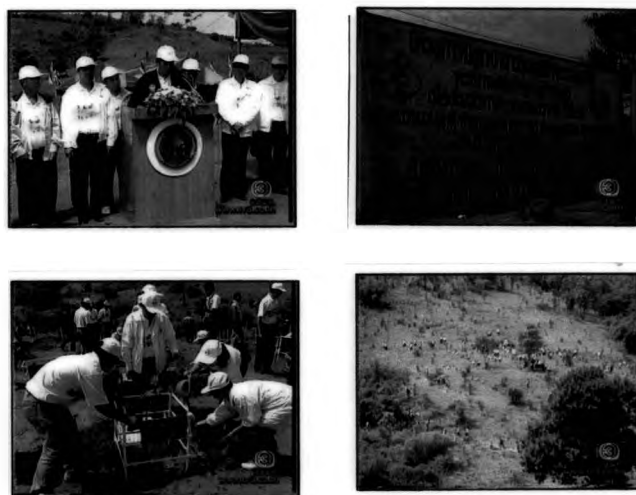
การตีความ (interpretation) ความจริงอย่างสร้างสรรค์

รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” นำเสนอเรื่องราวของเด็กโดยเฉพาะเด็กชนบทที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและอาจสอดแทรกประเด็นทางวัฒนธรรมในบางตอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความรักในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตของผู้คนโดยเฉพาะชาวชนบทที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน ความจริงในรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ที่ผู้ผลิตรายการแสวงหามาได้ จึงได้รับการตีความในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ของผู้ชมรายการโดยตรง คุณสุรียนต์ จงสิทธิ์ ผู้ผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอความจริงในรายการว่า

“...เราอยากให้คนดูรู้สึกว่าคุณในชนบทมีวิถีชีวิตอย่างไร ที่จะอยู่กับธรรมชาติโดยไม่ทำลายคือ เป็นการคิดในเชิงบวก (positive thinking) ตัวอย่างเช่น ให้เขาเห็นว่าดอกไม้สวยอย่างไร แล้วเขาก็จะไม่เด็ดดอกไม้...”

การสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างซื่อสัตย์และยุติธรรม

การสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จะอยู่ในขั้นตอนของการผลิตรายการ สำหรับการเขียนบทรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” นั้น ผู้ผลิตรายการมีหน้าที่กำกับดูแลให้ผู้เขียนบทนำเสนอเรื่องราวที่สอดคล้องกับแนวคิดรวบยอดที่ผู้ผลิตรายการกำหนดไว้ในแต่ละตอนในการถ่ายทำ ผู้ผลิตรายการมีการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงบางส่วน อาทิ การหลีกเลี่ยงภาพของสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ยาฆ่าแมลง เนื่องจากแนวคิดรวบยอดของรายการเน้นธรรมชาติและวิถีชีวิตที่สวยงามเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ยุติธรรมคือ ในขณะที่โครงการของบริษัทธุรกิจเอกชนอื่นที่ไม่ได้เป็นผู้โฆษณาหลักในรายการไม่มีการนำเสนอมากนัก ยกเว้นโครงการขององค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร (NGOs : Non-Government Organizations) รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” จะตอบสนองความต้องการของผู้อุปถัมภ์รายการด้วยการนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้โฆษณาหลักโดยตรง อาทิ โครงการปลูกป่าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โครงการห้องเรียนสีเขียวของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต โครงการดูแลของ บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด เป็นต้น

โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ ของ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม ในการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งของการผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” นี้ มีความถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริงอย่างยิ่งในส่วนของผู้ร่วมรายการ ผู้ผลิตรายการจะเลือกเด็กที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการนำเสนอโดยตรง ตัวอย่างเช่น หากต้องการเด็กมาให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมก็ต้องเป็นเด็กที่ต้องดำเนินในชีวิตจริง นอกจากนั้น ในการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งของการผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” จะไม่นำส่วนของโฆษณาสินค้าต่างๆ มาแฝงในรายการ คือผู้โฆษณาหลักในรายการจะมีเนื้อที่โฆษณาในตอนต้นของแต่ละช่วงการนำเสนอ ช่วงปิดท้ายรายการ หรือเนื้อหาตอนที่เกี่ยวข้องกับผู้โฆษณาหลักเท่านั้น ในการนำเสนอเนื้อหารายการโดยทั่วไปในแต่ละตอน ผู้ผลิตรายการจะหลีกเลี่ยงไม่ให้มีภาพเครื่องหมายการค้า ยี่ห้อสินค้า และชื่อโฆษณาตามสถานที่ถ่ายทำหรือบนเครื่องแต่งกายของผู้ร่วมรายการเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นผู้โฆษณาหลักในรายการหรือไม่ก็ตาม

2. การทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน”

การวิเคราะห์การทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” นั้น ได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหารายการจากเทปวีดิทัศน์รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ตั้งแต่เดือนแรกของปีที่มีการผลิตรายการ จนถึงปี พ.ศ. 2541 ปีละ 1 ตอน รวม 8 ปีดังนี้

ตารางที่ 7.1 : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน”

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
โครงการค่ายเด็กรักษป่า	โครงการป่าชุมชนร่วมกับโรงเรียนดงใหญ่พัฒนา ร่วมกันจัดโครงการค่ายเด็กรักษป่าขึ้น ประกอบด้วยการบรรยายความสำคัญของป่า การดูนก การวาดภาพ และการเขียนบทกวี	โครงการค่ายเด็กรักษป่า เป็นวิธีการปลูกฝังให้เด็กมีความรักธรรมชาติ และเห็นความสำคัญของป่า	เด็กและครูโรงเรียนดงใหญ่พัฒนา และเจ้าหน้าที่โครงการค่ายเด็กรักษป่า	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน
สืบฝัน	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและห้วยขาแข้ง ได้รับการประกาศเป็นมรดกโลก ในปี พ.ศ.2535 เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยสัตว์ป่าเขานางรำพาเด็กในศูนย์วิจัยฯ ไปเที่ยวป่า เต็มเกลือกในดินโป่ง และเฝ้าดูสัตว์ลงโป่ง	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและห้วยขาแข้งของไทย เป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity) สูง จึงได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลก	เด็กและเจ้าหน้าที่ในศูนย์วิจัยสัตว์ป่าเขานางรำ	เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ
ในบึงกว้าง	กรมประมงได้ทำการขุดลอกบึงบอระเพ็ด ในปี พ.ศ.2535 ก่อนที่จะเปิดประตูน้ำและปล่อยปลา ในปี พ.ศ.2536 เด็กในบริเวณบึงบอระเพ็ด เล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคน ปลา และนก	การขุดลอกบึงบอระเพ็ด ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสรรพชีวิตในบึงอย่างยิ่ง	เด็กและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณบึงบอระเพ็ด	เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ
โลกแห่งความฝัน	เด็กชาวอาข่า และเด็กในโรงเรียนเด็กรักษป่า จ.สุรินทร์ เล่าถึงความฝันเกี่ยวกับวันเด็กของพวกเขา พิธีโกนจุกใน จ.สุรินทร์ พิธีกรรมที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงจากเด็กสู่ผู้ใหญ่	ยังมีเด็กในพื้นที่ห่างไกล ที่ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแล และผู้ใหญ่ควรให้ความสำคัญกับเด็กไม่เฉพาะในวันเด็กเท่านั้น	เด็กชาวอาข่า เด็กในโรงเรียนเด็กรักษป่า และเด็กฝาแฝดในพิธีโกนจุก จ.สุรินทร์	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา

ตารางที่ 7.1 (ต่อ) : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ "ทุ่งแสงตะวัน"

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
ปูนแดง	ผู้สูงอายุในหมู่บ้านกอก จ.นครราชสีมาเล่าถึงวัฒนธรรมการกินหมาก เด็กในหมู่บ้านกอกพาไปดูวิธีการทำปูนแดงกินกับหมาก ที่หาดูได้ยากขึ้น เพราะคนกินหมากน้อยลง	การทำปูนแดงและวัฒนธรรมการกินหมาก เป็นวิถีชีวิตไทยโบราณที่คนรุ่นหลังควรเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง	เด็กและผู้สูงอายุในหมู่บ้านกอก	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน
ปู่ทูลกระหม่อม	เด็กในบริเวณป่าดูลำพัน จ.มหาสารคามเล่าถึงความสำคัญของป่าดูล (ป่าที่มีน้ำดัน) และเป็นมรดกเทศกที่ทำหน้าที่พาเที่ยวชมป่าและสาธิตวิธีแห่ปู่ทูลกระหม่อมขึ้นมาจากรู	การให้เด็กในพื้นที่ป่าทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ให้กับผู้มาเยือน เป็นวิธีการปลูกฝังให้เด็กมีความรักธรรมชาติและเห็นความสำคัญของป่า	เด็กในบริเวณป่าดูลำพัน	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน
คนรักหมา	เด็กกำพร้าช่วยพ่อบุญธรรมเลี้ยงสุนัขจรจัด 52 ตัว บ้านสงเคราะห์สัตว์พิการ จ.นนทบุรี เลี้ยงสุนัขพิการ และสุนัขจรจัด 500 ตัว	ยังมีสุนัขจรจัดและสัตว์พิการ ที่ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแล หากสัตว์เลี้ยงเกิดพิการ เจ้าของควรเลี้ยงดูต่อไป	เด็กกำพร้าใน จ.นนทบุรี และ เจ้าของบ้านสงเคราะห์สัตว์พิการ	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
หุบเขาเมี่ยง	เด็กชาวไทยภูเขาใน จ.แพร่ เก็บใบชาป่า หรือใบเมี่ยงมา มัด นึ่ง ย่ำ หมัก และบรรจุในก๋วย (ภาชนะจักสาน) ก่อนนำไปขายในตลาด	การทำเมี่ยง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทยภูเขา ที่คนไทยพื้นราบควรเรียนรู้ เพื่อลดช่องว่างทางวัฒนธรรม	เด็กและชาวบ้านไทยภูเขา จ.แพร่	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน
วิถีปกากะญอ	เด็กชาวปกากะญอ ที่บ้านหนองมณฑา จ.เชียงใหม่ ศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา ที่นอกจากจะสอนวิชาบังคับแล้ว ยังสอนวิชาท้องถิ่น อาทิ ภาษาถิ่น นิทานพื้นบ้าน พิธีกรรมโบราณ	หลักสูตรท้องถิ่นของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา ช่วยให้เด็กชาวปกากะญอ สามารถสืบทอดวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมต่อไปได้ในอนาคต	เด็กและครูชาวปกากะญอ ครูโรงเรียนบ้านหนองมณฑา	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พบว่ารายการทุ่งแสงตะวันมีการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ทั้ง 3 หน้าหลักดังนี้

เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ

ตอน “สืบฝัน” มีเป้าหมายในการนำเสนอเพื่อให้คนไทยตื่นตัวต่อเหตุการณ์ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและห้วยขาแข้งซึ่งเป็นสมบัติของคนไทยทุกคน ได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลก เนื่องจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านี้ยังคงรักษาความเป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ (bio-diversity) ไว้ได้ ในขณะที่สภาพป่าโดยทั่วไปของประเทศไทยกำลังเสื่อมโทรมลง ส่วนการนำเสนอรายการ ตอน “ในบึงกว้าง” นำเสนอเพื่อให้สาธารณชนรับรู้ถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่กรมประมงขุดลอกบึงบอระเพ็ดเพื่อแก้ปัญหาการตื้นเขินเนื่องจากบึงบอระเพ็ดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ (wet land) สาธารณะขนาดใหญ่และมีความสำคัญในเชิงนิเวศวิทยาอย่างยิ่ง

เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา

ตอน “โลกแห่งความฝัน” มีเป้าหมายในการนำเสนอ เพื่อให้ผู้ใหญ่เอาใจใส่ดูแลเด็กของตนเอง เด็กด้อยโอกาส หรือเด็กในพื้นที่ชนบทห่างไกลมากขึ้น โดยเฉพาะในวันเด็กเท่านั้น ส่วนการนำเสนอรายการ ตอน “คนรักหมา” นำเสนอเพื่อกระตุ้นให้สาธารณชนมีปฏิกิริยาต่อปัญหาสุนัขจรจัด และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นสัตว์ให้เกิดความรับผิดชอบต่อสัตว์เลี้ยงมากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่สัตว์เกิดพิการ

เพื่อสร้างแรงบันดาลใจหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชน

รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” มีเป้าหมายในการนำเสนอรายการเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับสาธารณชนในการที่จะพัฒนาตนเอง หรือพยายามชี้แนะแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชนในสังคม อาทิ การนำเสนอเรื่องราวของการปลูกฝังให้เด็กมีความรักป่าเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในอนาคตในตอน “โครงการค่ายเด็กรักษ์ป่า” และ “ปลูกกระท่อม” หรือการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และลดช่องว่างทางวัฒนธรรมในสังคมในตอน “ปุ่นแดง” และ “หุบเขาเมียง”

การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์
 “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม”

คุณเอกรินทร์ กวยมงคล ผู้ผลิตรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” มีหน้าที่รับผิดชอบการผลิตรายการ เนื่องจากได้รับมอบหมายจากผู้บริหารและผู้จัดการโครงการของบริษัท นอร์มาส แมสคอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด ซึ่งรับจ้างดำเนินการวางแผนการประชาสัมพันธ์โครงการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงไม่มีอิสระในการทำงานตามวิชาชีพนิยมของตนเองมากนัก ดังจะเห็นได้จากมาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ดังนี้

1. มาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม”

การแสวงหาความจริงอย่างรอบด้าน

รายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” เกิดจากการที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมต้องการว่าจ้างบริษัทธุรกิจเอกชนจัดทำและดำเนินงานแผนการประชาสัมพันธ์โครงการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรม เพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดจากกระแสการต่อต้านของประชาชนในท้องถิ่น บริษัท นอร์มาส แมสคอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด เป็นผู้ชนะการประมูลงานดังกล่าว ดังนั้นกรมโรงงานอุตสาหกรรมจึงมีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้ผลิตรายการอย่างยิ่ง ส่วนแหล่งข้อมูลในการผลิตรายการได้มาจากที่ปรึกษารายการ การสัมภาษณ์อธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม งานวิจัยเรื่อง “ศูนย์ฝังกลบขยะอันตราย จ.ราชบุรี” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และบทความทางวิชาการของนักวิชาการสังกัดกรมโรงงานอุตสาหกรรม

การแสวงหาความจริงในการผลิตรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” จึงนับว่ายังขาดความรอบด้าน เนื่องจากความเป็นมาของรายการเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะประชาสัมพันธ์โครงการจัดตั้งศูนย์ฯ ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม และแหล่งข้อมูลมีความเกี่ยวข้องกับผู้อุปถัมภ์รายการทั้งสิ้น อาทิ ที่ปรึกษารายการ คือ อาจารย์บุญยงค์ โล่ห์วงศ์วัฒน์ ซึ่งปัจจุบันเป็นอาจารย์อาวุโส ประจำภาควิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นในอดีตเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานบริการและกำจัดกากอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม ในขณะที่งานวิจัยเรื่อง “ศูนย์ฝังกลบขยะอันตราย จ.ราชบุรี” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ว่าจ้างดำเนินการวิจัยโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมเช่นเดียวกัน ความจริงในรายการจึงเป็นความจริงเพียงด้านเดียวคือด้านของกรมโรงงานอุตสาหกรรม

การตีความ (interpretation) ความจริงอย่างสร้างสรรค์

รายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับขอ ร.เรีย อันตรายตั้งแต่ความหมาย ที่มา ผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การบำบัด และการกำจัด อย่างถูกวิธี โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอรายการ คือ

1. เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจเรื่องปัญหาการสารพิษ
2. เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการป้องกันสารพิษและความสำคัญในการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรม
3. เพื่อให้ประชาชนไว้วางใจและเชื่อมั่นในการดำเนินการกำจัดกากอุตสาหกรรมของ สำนักงานพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโรงงาน
4. เพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพ และความปลอดภัยของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ใช้ในการกำจัดกากอุตสาหกรรม
5. เพื่อสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันในการกำจัดสารพิษ

เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” มีที่มาจาก วัตถุประสงค์ของโครงการประชาสัมพันธ์การจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จาก อุตสาหกรรมโดยตรง ดังนั้น ความจริงเกี่ยวกับกากสารพิษที่ได้ข้อมูลจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นหลักจึงถูกต้องความเพื่อตอบสนองโครงการจัดตั้งศูนย์ฯ ของกรมโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลัก

เป้าหมายในการนำเสนอรายการที่แท้จริงนั้น เป็นเพียงเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับ การ จัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมของสำนักงานพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โรงงานกรมโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น ดังจะเห็นได้การระบุวัตถุประสงค์ในลักษณะ “เพื่อให้ ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นในการป้องกันสารพิษและความสำคัญของการจัดตั้งศูนย์บริหาร จัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรม” โดยควร “ไว้วางใจและเชื่อมั่นในการดำเนินการของสำนักงาน พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโรงงาน” ที่ใช้ “เทคโนโลยีสมัยใหม่” กำจัดกากอุตสาหกรรมอย่างมี “ประสิทธิภาพและความปลอดภัย”

อย่างไรก็ตาม ความจริงในรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” ที่มีกรมโรงงาน อุตสาหกรรมเป็นแหล่งข้อมูลหลักนั้น ยังมีบางส่วนที่ได้รับการตีความเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมด้วยวัตถุประสงค์ “เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจเรื่อง ปัญหาการสารพิษ” และ “สร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความรับผิดชอบร่วมกันในการกำจัดสารพิษ” อีกด้วย

การสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างซื่อสัตย์และยุติธรรม

การสร้างความจริงขึ้นอีกครั้ง หรือขั้นตอนการผลิตรายการ (production) “เปิดโลกทัศน์กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” นั้น ผู้ผลิตรายการจะเขียนบท ถ่ายทำ และตัดต่อ ภายใต้การกำกับดูแลของที่ปรึกษารายการ และคณะกรรมการโครงการแผนการประชาสัมพันธ์จัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมผู้อุปถัมภ์รายการผ่านทางกรตรวจพบรายการก่อนการถ่ายทำ และการตรวจเทปวิดีโอทัศน์ก่อนการออกอากาศ ผู้ผลิตรายการจึงมีการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริงบางส่วน โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “ประสิทธิภาพและความปลอดภัยของศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรม แสมดำ และศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี” ในความรับผิดชอบของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งได้ว่าจ้างให้บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด (GENCO : General Environmental Conservation Co.,Ltd.) ดำเนินการตัวอย่างเช่น ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ เป็นสถานที่บำบัดของเสียอันตรายให้มีสภาพเป็นกลาง วิธีการหนึ่งในการบำบัดกากอุตสาหกรรมที่มีค่าความเป็นกรดก็คือ การคลุกปูนขาวที่มีค่าความเป็นด่างสูงนั่นเอง ตามหลักวิชาการและจากการให้ข้อมูลของที่ปรึกษารายการ การคลุกของเสียอันตรายเข้ากับปูนขาวจำเป็นต้องทำในสถานที่มิดชิด เพื่อป้องกันไม่ให้ของเสียอันตรายเกิดปฏิกิริยากับความร้อน ถูกกระแสลมฟุ้งกระจายหรือถูกน้ำฝนชะล้าง แต่ในสภาพความเป็นจริง ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำทำการคลุกของเสีย อันตรายบนลานกลางแจ้ง ผู้ผลิตรายการจึงจำเป็นต้องสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริงด้วยการเขียนบทโดยละเว้นการกล่าวถึงสถานที่คลุกปูนขาวที่ปลอดภัยไป

การคลุกของเสียอันตรายที่มีฤทธิ์เป็นกรดเข้ากับปูนขาว ของ ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรม แสมดำ

เมื่อของเสียอันตรายมีสภาพเป็นกลางแล้ว วิธีการขั้นต่อไปตามหลักวิชาการคือการนำของเสียอันตรายมาทำให้เป็นก้อนแข็ง เพื่อป้องกันไม่ให้ของเสียอันตรายเกิดปฏิกิริยากับความร้อน ถูกกระแสลม ฟุ้งกระจาย หรือถูกน้ำฝนชะล้างเช่นเดียวกัน ในสภาพความเป็นจริง ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำไม่มีการดำเนินการในขั้นตอนการทำให้เป็นก้อนแข็งในขณะนั้น ผู้ผลิตรายการจึงจำเป็นต้องสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริงด้วยการใช้ภาพการคลุกปูนขาวในขณะที่ทรายกรอกล่าวถึงการทำให้เป็นก้อนแข็งอีกด้วย

นอกจากนั้น ผู้ผลิตรายการยังจำเป็นต้องสร้างภาพความจริงเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความปลอดภัยให้กับศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำด้วยการเลือกใช้ภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงการเอาใจใส่ดูแลสภาพแวดล้อม อาทิ คนงานกำลังทำกวาดใบไม้ ต้นไม้ใหญ่ สวนดอกไม้ สระน้ำที่ใสสะอาด

การสร้างภาพความจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในบริเวณ ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรม แสมดำ

หลังจากของเสียอันตรายได้รับการบำบัดให้มีสภาพเป็นกลางในศูนย์บำบัดของเสียอันตรายแห่งแรกและแห่งเดียวของประเทศไทยคือศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรม แสมดำแล้ว ของเสียอันตรายจะถูกขนส่งไปกำจัดด้วยวิธีการฝังกลบที่ศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรีต่อไป ด้วยการเรียงของเสียอันตรายที่ถูกทำให้เป็นก้อนแข็งลงในหลุมฝังกลบนิรภัย (เนื่องจากศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรม แสมดำ ไม่มีการดำเนินการในขั้นตอนการทำให้เป็นก้อนแข็งในขณะที่ไปถ่ายทำจึงต้องเทของเสียอันตรายลงหลุมฝังกลบนิรภัยแทน) หลังจากนั้น จึงทำการปิดคลุมหลุมฝังด้วยชั้นดินเหนียวและแผ่นยางสังเคราะห์ ก่อนจะทำการถมดินและปลูกหญ้าหรือไม้พุ่มคลุมหน้าดิน เพื่อป้องกันไม่ให้ของเสียอันตรายทำปฏิกิริยากับความร้อน ถูกกระแสลมพัดฟุ้งกระจาย หรือถูกน้ำฝนชะล้างออกสู่สภาพแวดล้อม

ในสภาพความเป็นจริง หลุมฝังกลบนิรภัยบางหลุมในศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี นั้น มีเพียงต้นหญ้าปกคลุมไม่มากนักและบางหลุมก็ถูกน้ำฝนชะล้างผิวดินออกจนเห็นผ้าพลาสติกชั้นใน หลังจากการใช้ภาพจากสถานที่จริงประกอบเนื้อหาในบางตอน ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริง ด้วยการถ่ายภาพฟิสิกภาพเคลื่อนไหวจากคอมพิวเตอร์ 3 มิติขั้นตอนการฝังกลบอย่างปลอดภัยในตอน "ขั้นตอนการฝังมลพิษร้าย" ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับขั้นตอนการฝังกลบของศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรีโดยตรง

หลุมฝังกลบนิรภัยตามหลักวิชาการ

หลุมฝังกลบนิรภัย ของ ศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี

หลุมฝังกลบนิรภัยสำหรับฝังกลบของเสียอันตรายมีมาตรการในการตรวจสอบกากสารพิษรั่วซึมออกมาสู่สภาพแวดล้อมภายนอกและแพร่กระจายไปตามทางน้ำใต้ดินด้วยการขุดบ่อบาดาลสังเกตการณ์เหนือทางน้ำใต้ดินในบริเวณศูนย์ฝังกลบนิรภัย และนำตัวอย่างน้ำบาดาลมาวิเคราะห์การปนเปื้อนของกากสารพิษเป็นระยะ

ในสภาพความเป็นจริง สภาพน้ำในบ่อบาดาลสังเกตการณ์ของศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี นั้น มีสภาพเน่าเสียและส่งกลิ่นเหม็นรุนแรง ซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ได้ชี้แจงกับผู้ผลิตรายการว่าปัญหาการปนเปื้อนจะได้รับการจัดการต่อไป หลังจากการใช้ภาพจากสถานที่จริงประกอบเนื้อหาในบางตอน ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริงด้วยการทำกราฟฟิกภาพเคลื่อนไหวจากคอมพิวเตอร์ 3 มิติบ่อบาดาลสังเกตการณ์ในตอน "ศูนย์ฝังกลบต้นแบบ" ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับบ่อบาดาลสังเกตการณ์ของศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรีโดยตรง

บ่อบาดาลสังเกตการณ์ตามหลักวิชาการ

บ่อบาดาลสังเกตการณ์ ของ ศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี

นอกจากนั้น ผู้ผลิตรายการยังจำเป็นต้องสร้างภาพความจริงเกี่ยวกับเรื่องประสิทธิภาพและความปลอดภัยให้กับศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี ด้วยการเลือกใช้ภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงความปลอดภัยของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น ภายในศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี นั้น เต็มไปด้วยกากสารพิษรอการฝังกลบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและส่งกลิ่นเหม็นรบกวนอย่างรุนแรง กรณีนี้ เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ชี้แจงกับผู้ผลิตรายการว่าคนงานจะได้รับผ้าปิดจมูก ถุงมือ และรองเท้าน้ำบู๊ต ตั้งแต่แรกเข้าทำงานและจะได้รับการตรวจสอบสุขภาพจากทางศูนย์ฯ ปีละ 1 ครั้ง ซึ่งผู้ผลิตรายการพบว่า

ในสภาพความเป็นจริงคนงานได้ทำการตัด เคสื่อนย้าย และฝังกลบของเสียอันตรายโดยปราศจากอุปกรณ์ป้องกันดังกล่าว ดังที่ คุณเอกรินทร์ กววมงคล ผู้ผลิตรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์ สิ่งแวดล้อม” กล่าวว่

“...พูดตามความจริงก็คือ สภาพมันแย่มาก อย่างเราไปถ่ายทำทั้งวัน เขาก็ไม่มีผ้าปิดจมูกอะไรให้เลย มีแต่หมวกนิรภัยให้ใส่ แล้วกลิ่นกากสารเคมีแรงมาก จะแสบตา แสบโพรงจมูก แสบคอ ช่างภาพต้องพักเข้าไปนั่งหายใจในรถกว่าจะถ่ายต่อได้ กลับมาก็เล่าให้อาจารย์บุญยงค์ (ที่ปรึกษารายการ) ฟัง ก็รู้สึกดีขึ้นที่อาจารย์บอกว่าไปวันเดียวร่างกายยังขับสารพิษออกมาเองได้

เจ้าหน้าที่ของ GENCO (General Environmental Conservation Co.,Ltd.) ก็ได้อธิบายว่า ที่จริงทางบริษัทฯ มีอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยแจกให้ แต่คนงานไม่ใส่กันเอง และบริษัทฯ ก็มีการตรวจสุขภาพทุกปี ถามคนงานก็บอกว่า จริง ไม่อยากใส่ผ้าปิดจมูก ถุงมือ รองเท้าบูต เพราะกะกะเวลาทำงาน อีกอย่างหนึ่งก็คือ ผลการตรวจสุขภาพในแต่ละปี หมอ ก็บอกว่าไม่เป็นไร เขาก็เลยคิดกันว่ามันไม่จำเป็น...”

อย่างไรก็ตาม ในการผลิตรายการ ตอน “ศูนย์ฝังกลบต้นแบบ” ผู้ผลิตรายการก็จำเป็นต้องสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริง ด้วยการเลือกนำเสนอเฉพาะภาพคนงานกำลังทำงาน โดยมีผ้าปิดจมูก สวมถุงมือ และใส่รองเท้าบูตอย่างมิดชิด เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี ในความรับผิดชอบของกรมโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ

การสร้างภาพความจริงเกี่ยวกับความปลอดภัยขณะทำงานของคนงานใน ศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี

นอกจากนั้น การสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งในการผลิตรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์ สิ่งแวดล้อม” นี้ ยังมีการเอื้อประโยชน์ต่อผู้สนับสนุนรายการในส่วนของ การนำเสนอบทสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ในรายการส่วนใหญ่มักเป็นบุคลากรของกรมโรงงานอุตสาหกรรมนั่นเอง โดยผู้ที่เคยให้สัมภาษณ์ในรายการ แบ่งออกเป็น

1. อธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม
2. ผู้อำนวยการกองและผู้เชี่ยวชาญ ของ กรมโรงงานอุตสาหกรรม
3. ประชาชนทั่วไป

การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ จะเกิดขึ้นจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรมโรงงานอุตสาหกรรม การแนะนำจะเป็นไปในลักษณะที่ระบุแหล่งข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ว่าเรื่องที่จะนำเสนอสมควรจะสัมภาษณ์บุคคลใด การสัมภาษณ์บุคคลากรในกรมโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรมนี้ ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องส่งโทรสารประเด็นในการสัมภาษณ์ล่วงหน้าไปก่อนเสมอว่ามีที่ข้ออะไรบ้าง โดยการสัมภาษณ์นั้น มีทั้งก่อนและหลังการเขียนบท ซึ่งเมื่อผู้ผลิตรายการได้บทสัมภาษณ์แล้วจะต้องหยิบยกบทสัมภาษณ์เฉพาะที่สำคัญส่งโทรสารไปให้ที่ปรึกษาโครงการฯ หรือระบุประเด็นที่สัมภาษณ์มาให้ที่ปรึกษาโครงการฯ รับทราบ และให้คำปรึกษาสำหรับการเขียนบทต่อไป

แม้ในกรณีที่ผู้ผลิตรายการต้องการสัมภาษณ์ผู้ที่ไม่ใช่บุคลากรของกรมโรงงานอุตสาหกรรมหรือประชาชนทั่วไปก็ตาม ที่ปรึกษาโครงการฯ จะมีหน้าที่กลั่นกรองคำถามล่วงหน้า คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้นั้น จะต้องเป็นคำถามที่ไม่สร้างภาพลักษณ์ในเชิงลบให้กับกรมโรงงานอุตสาหกรรมหรืออาจนำไปสู่กรณีกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างกรมโรงงานอุตสาหกรรมกับหน่วยงาน อื่นๆ ของรัฐได้ ตัวอย่างเช่น ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอันตรายจากกากสารพิษที่มีต่อสุขภาพของมนุษย์นั้น มีการนำเสนอภาพของผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบจากของเสียอันตรายโดยที่ผู้ผลิตรายการไม่สามารถนำเสนอได้ว่าเป็นผู้เคราะห์ร้ายจากเหตุการณ์โกดังเก็บสารเคมีระเบิดที่ทำเรือคลองเตย เนื่องจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมไม่ต้องการพาดพิงถึงกรณีความรับผิดชอบของการทำเรือแห่งประเทศไทยซึ่งกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีตามกฎหมาย

การทำงานของผู้ผลิตรายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม" จึงนับว่ายังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการและการควบคุมภายในบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะการทำงานของผู้ผลิตรายการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ "ประสิทธิภาพและความปลอดภัยของศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำและศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี" ในความรับผิดชอบของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ดังที่ คุณเอกรินทร์ กววมงคล ผู้ผลิตรายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม" กล่าวถึงการถ่ายทำในบริเวณศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรม แสมดำและศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี ว่า

"...ปกติสถานที่ของ GENCO ที่รับสัมปทานจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมไป จะไม่ค่อยอนุญาตให้ใครเข้า เพราะเคยตกเป็นข่าว และถูกวิพากษ์วิจารณ์มาก่อน เราเข้าไปได้ เพราะเข้าไปกับเจ้าหน้าที่กรมโรงงานอุตสาหกรรม ตอนถ่ายทำเราก็ถ่ายไปตามสภาพความเป็นจริง ไม่ได้เซ็นเซอร์ตัวเองอะไร แต่เจ้าหน้าที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมที่ไปด้วย เขาก็จะคอยห้ามไม่ให้ถ่ายทำบางเรื่องบางอย่าง อย่างเช่น เครื่องผสมสารเคมีที่ผู้กร่อน หมดอายุ หรือว่าเสีย ไขพัดปั่นน้ำในบ่อพักที่ไม่ยอมหมุน อะไรทำนองนี้..."

2. การทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม"

การวิเคราะห์การทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม" ได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการจากเทปวีดิทัศน์รายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม" ตั้งแต่แรกเริ่มของการผลิตรายการเดือนตุลาคม พ.ศ.2540 จนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2541 เดือนละ 1 ตอน รวม 10 เดือน 10 ตอนดังนี้

ตารางที่ 7.2 : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม"

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
สถานการณ์ กากอุตสาหกรรมไทย	การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้เกิดกากอุตสาหกรรมจำนวนมากจากโรงงานที่ใช้สารอันตราย อาทิ โรงงานถลุงเหล็ก สิ่งทอ เคมีภัณฑ์	การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมก่อให้เกิดปัญหาการเพิ่มปริมาณของของเสียอันตราย (hazardous waste)	-	เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ
มูลเหตุของพิษภัย	ของเสียอันตราย มีที่มาจากขยะชุมชนและขยะอุตสาหกรรม หากปนเปื้อนไปกับอากาศ น้ำ และดิน จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ และสุขภาพอนามัยของมนุษย์	ของเสียอันตราย ที่มาจากขยะชุมชนและขยะอุตสาหกรรม มีพิษภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม	-	เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ
วิกฤตการณ์ ที่หน้าหวาดกลัว	ระบบบำบัดน้ำทิ้ง หรือระบบดักควันพิษของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเพียงการคัดแยก หากไม่มีการจัดการกากอุตสาหกรรมที่ถูกคัดแยกออกมาอย่างถูกวิธี ก็ยังคงทำอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมได้	ของเสียอันตรายที่ผ่านการคัดแยกจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี ยังคงมีอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม	-	เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ
การบำบัด ของเสียอันตรายขั้นต้น	ของเสียอันตรายจากแต่ละแหล่ง มีวิธีจัดการแตกต่างกัน อาทิ การฝังกลบขยะบ้านเรือน การเผาขยะติดเชื้อจากโรงพยาบาล ส่วนของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม ต้องบำบัดขั้นต้นด้วยวิธีฟิสิกส์หรือเคมี ก่อนที่จะนำไปเผาหรือฝังกลบต่อไป	การจัดการของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมขั้นต้น คือ การบำบัดด้วยวิธีฟิสิกส์หรือเคมี ก่อนที่จะนำไปกำจัดด้วยวิธีเผาหรือฝังกลบ	-	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน

ตารางที่ 7.2 (ต่อ) : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม”

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้จัดตั้งศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมขึ้น ที่แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ สำหรับให้บริการแก่โรงงานขนาดกลางและเล็กบางประเภท อาทิ โรงงานชุบโลหะ ฟอกย้อม	ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม สามารถรับบริการจัดการของเสียอันตราย ได้ที่ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ	อธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
อัตราค่าบริการของศูนย์ฯ แสมดำ	ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ มีอัตราค่าบริการบำบัดหลายระดับราคา ขึ้นอยู่กับประเภทของเสียอันตราย ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม สามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่กรมโรงงานอุตสาหกรรม	ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม สามารถรับบริการจัดการของเสียอันตราย ได้ที่ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ	-	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
หลักประกันเพื่อความมั่นใจ	หลุมฝังกลบนิรภัย มีมาตรการในการป้องกันกากสารพิษรั่วซึมออกมาปนเปื้อนในดินหรือน้ำ ด้วยการชุบอบบาดาลสังเกตุการณ์บริเวณศูนย์ฝังกลบ และนำตัวอย่างน้ำมาวิเคราะห์	ศูนย์ฝังกลบนิรภัย เป็นวิธีการกำจัดของเสียอันตรายด้วยการฝังกลบ โดยมีมาตรการป้องกันตามหลักวิชาการ	-	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน
ผู้พิทักษ์ความปลอดภัย	ของเสียอันตราย (hazardous waste) หากไม่ได้รับการจัดการถูกวิธี จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม Mr.Clean มีหน้าที่ชี้แนะแนวทางในการบำบัดและกำจัดอย่างถูกต้องในตอนต่อไป	ของเสียอันตราย (hazardous waste) หากไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม แนะนำตัว Mr.Clean	-	เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องกับของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ

ตารางที่ 7.2 (ต่อ) : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม”

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
แหล่งสำคัญในการเกิดของเสียอันตราย	แหล่งสำคัญในการเกิดของเสียอันตราย คือ มนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ใช้แล้วทิ้ง อาทิ กระจบองยาฆ่าแมลง ถ่านไฟฉาย อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ยารักษาโรค น้ำมันจากตู้ซ่อมรถ น้ำยาล้างอัดรูป สารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม	มนุษย์ทุกคนมีส่วนในการก่อให้เกิดของเสียอันตราย	-	เพื่อสร้างความรู้สึที่เกี่ยวข้องของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ
หนทางสู่ความปลอดภัย	เทคโนโลยีสะอาด (clean technology) เป็นวิธีการลดของเสียอันตรายที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม โดย 1. การลดที่แหล่งกำเนิด 2.การนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle)	ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสามารถลดปริมาณของเสียอันตรายได้ ด้วยการใช้ เทคโนโลยีสะอาด (clean technology)	-	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา

จากการวิเคราะห์เนื้อหาทรายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษาสิ่งแวดล้อม" พบว่า มีการทำหน้า
ที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ทั้ง 3 หน้าหลัก ดังนี้

เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องกับของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ

รายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษาสิ่งแวดล้อม" มีเป้าหมายในการนำเสนอเพื่อให้สาธารณชน
รู้สึกตื่นตัวเกี่ยวกับพิษภัยของของเสียอันตรายที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของมนุษย์ ทั้ง
ยังตระหนักว่าพิษภัยจากของเสียอันตรายเป็นประเด็นปัญหาสาธารณะที่ทุกคนมีส่วนทำให้เกิดขึ้น
ตอน "แหล่งสำคัญในการเกิดของเสียอันตราย" สร้างความรู้สึกว่าทุกคนมีส่วนในการก่อให้เกิดของ
เสียอันตรายด้วยการใช้แล้วทิ้ง อาทิ กระป๋องยาฆ่าแมลง ถ่านไฟฉาย อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
ยารักษาโรค น้ำมันจากตู้ซ่อมรถ น้ำมันล้างอัดรูป สารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยการ
การนำเสนอตอน "มูลเหตุของพิษภัย" จะแบ่งแยกประเภทที่มาของของเสียอันตรายออกเป็น
2 ประเภทคือ ชยะชุมชน และชยะอุตสาหกรรม ตอน "สถานการณ์กากอุตสาหกรรมไทย" จะ
เน้นว่าการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุหลักของการเพิ่มขึ้นของปริมาณของเสีย
อันตราย ส่วนการนำเสนอ ตอน "วิกฤตการณ์ที่นำหาวดกลั้ว" จะสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องกับ
ผู้ชมว่ากากอุตสาหกรรมที่ยังไม่ได้รับการบำบัดและกำจัดตามหลักวิชาการนั้น ยังคงมีพิษภัยต่อ
มนุษย์และสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกันกับ ตอน "ผู้พิทักษ์ความปลอดภัย"

เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา

การทำหน้าที่ของรายการสารคดีของรายการ "เปิดโลกทัศน์กรอ.รักษาสิ่งแวดล้อม" ในส่วน
ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหาของผู้ชมนั้น เน้นไปยังผู้ชมรายการที่
เป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเป็นหลัก

การนำเสนอตอน "ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ" และ "อัตราค่าบริการของ
ศูนย์ฯ แสมดำ" นั้น มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและเล็กที่มีการ
ใช้สารเคมีอันตรายในกระบวนการผลิตของโรงงานมาใช้บริการของศูนย์บริการกำจัดกาก
อุตสาหกรรมแสมดำ และกระตุ้นให้ผู้ประกอบการหันมาใช้เทคโนโลยีสะอาดในโรงงานเพื่อให้
ของเสียอันตรายมีปริมาณลดลงในตอน "หนทางสู่ความปลอดภัย"

เพื่อสร้างแรงบันดาลใจหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชน

รายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษาสิ่งแวดล้อม" ทำหน้าที่ยกระดับคุณภาพชีวิตของ
สาธารณชนด้วยการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับแนวทางการบำบัดและกำจัดของเสีย
อันตรายอย่างถูกต้อง เพื่อให้ประโยชน์ของสาธารณชนโดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับผล
กระทบจากการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรม ด้วยการนำเสนอตอน "การ
บำบัดของเสียอันตรายขั้นต้น" และ "หลักประกันเพื่อความปลอดภัย"

การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal”

คุณกิงกาญจน์ สิงห์สมดี ผู้ผลิตรายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” มีหน้าที่รับผิดชอบการผลิตรายการ เนื่องจากได้รับมอบหมายจากผู้บริหารและผู้ผลิตรายการฝ่ายบริหารของบริษัท พาโนรามา ดอคคิวเมนทารี จำกัด ซึ่งรับจ้าง บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์องค์กร ดังนั้น ผู้อุปถัมภ์รายการ จึงมีอิทธิพลในการกำหนดขอบเขตการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ดังจะเห็นได้จากมาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ดังนี้

1. มาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal”

การแสวงหาความจริงอย่างรอบด้าน

รายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” เกิดจากการที่ บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด ซึ่งดำเนินการขุดเจาะและผลิตก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยต้องการว่าจ้างบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์ให้ผลิตรายการสารคดีเพื่อประชาสัมพันธ์แก้ไขปัญหภาพลักษณ์ขององค์กร ที่เกิดจากการตกเป็นประเด็นวิพากษ์ด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการทำลายระบบนิเวศทางทะเล บริษัท พาโนรามา ดอคคิวเมนทารี จำกัด เป็นผู้ชนะการประมูลงานดังกล่าว ดังนั้น บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด จึงมีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้ผลิตรายการอย่างยิ่ง

แหล่งข้อมูลในการผลิตรายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” นั้น มีจำนวนมากและมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยแบ่งออกเป็น

- 1) ผู้ผลิตรายการ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกต และประสบการณ์ของผู้ผลิตรายการเอง เนื่องจากเนื้อหารายการส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมการใช้พลังงานในชีวิตประจำวัน
- 2) แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่
 - หนังสือพิมพ์ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากข่าวและบทความ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงาน และโครงการประหยัดพลังงานต่างๆ ซึ่งกำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน
 - หนังสือในหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - เอกสารเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พลังงานของสำนักงานนโยบายพลังงานแห่งชาติ และการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

3) ข้อมูลจากผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม เป็นข้อมูลเชิงสถิติเกี่ยวกับการใช้พลังงานในโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละประเภท อาทิ ปริมาณการใช้น้ำ น้ำมัน และกระแสไฟฟ้าในโรงงานอุตสาหกรรมน้ำปลา

การผลิตรายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” จึงนับว่ามีมาตรฐานในส่วนของการแสวงหาความจริงอย่างรอบด้าน แม้ว่าความเป็นมาของรายการจะเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์องค์กร ของ บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด ก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากแหล่งข้อมูลไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้อุปถัมภ์รายการอย่างสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตาม การทำงานของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ยังขาดการตรวจสอบข้อมูลที่แสวงหามาได้ ส่งผลให้ข้อมูลที่นำเสนอในรายการมีความขัดแย้งกัน ตัวอย่างเช่น ตอน “กระดาษรีไซเคิล” นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการใช้กระดาษในประเทศไทยด้วยการช้อนตัวอักษร “คนไทย ใช้กระดาษ 20 – 22 กิโลกรัม/วัน” ในขณะที่ตอน “กระดาษหน้าเดียว” นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการใช้กระดาษในประเทศไทยด้วยการช้อนตัวอักษร “คนไทยใช้กระดาษคนละ 37 กิโลกรัม/ปี”

ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการใช้กระดาษในประเทศไทย
ตอน “กระดาษรีไซเคิล”

ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการใช้กระดาษในประเทศไทย
ตอน “กระดาษหน้าเดียว”

การตีความ (interpretation) ความจริงอย่างสร้างสรรค์

รายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” นำเสนอเรื่องราวของพฤติกรรมการใช้พลังงานรูปแบบต่างๆ อย่างสิ้นเปลืองไม่ระมัดระวังที่สามารถส่งผลกระทบต่อการสูญเสียพลังงานอย่างไม่คุ้มค่าต่อเนื้อกันเป็นลูกโซ่ เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่ถูกมองข้ามและทบทวนถึงพฤติกรรมของตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอรายการคือ

1) เพื่อนำเสนอสาระเกี่ยวกับความสูญเปล่าด้านพลังงาน และแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการประหยัดพลังงาน

2) เพื่อสร้างจิตสำนึกในการทบทวนและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของตนเองในหมู่ผู้ชมเพื่อการประหยัดพลังงาน

เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการเป็นผู้อุปถัมภ์รายการสารคดีโทรทัศน์ของบริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด เน้นหนักไปที่ความต้องการใช้ประโยชน์จากรายการสารคดีโทรทัศน์ในสาระของวิธีการนำเสนอมากกว่าเนื้อหารายการ อาทิ การตั้งชื่อรายการ การตั้งชื่อและกำหนดบุคลิก ลักษณะของผู้ดำเนินรายการ หรือการซ่อนตัวอักษรในรายการ ผู้ชมจะได้รับสารเกี่ยวกับผู้อุปถัมภ์รายการตลอดทั้งรายการ ไม่ว่าจะเป็นชื่อ ที่อยู่ตามไปรษณีย์ ที่อยู่จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หมายเลขโทรศัพท์ หมายเลขโทรสาร เครื่องหมายการค้า และคำขวัญที่แสดงลักษณะการประกอบกิจการของผู้อุปถัมภ์รายการ ดังนั้น การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการในส่วนของ การสร้างสรรค์เนื้อหาจึงนับว่ามีอิสระค่อนข้างมาก ภายใต้การควบคุมดูแลของฝ่ายนิเทศสัมพันธ์ บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด ผ่านทางการตรวจบทก่อนการถ่ายทำ และการตรวจเทปวิดีโอ ก่อนการออกอากาศ เนื่องจากผู้ผลิตรายการสามารถนำเสนอเนื้อหาในประเด็นหลักคือ พฤติกรรมการใช้พลังงานรูปแบบต่างๆ อย่างสิ้นเปลืองได้อย่างหลากหลาย ความจริงที่ผู้ผลิตรายการแสวงหามาได้จึงนับว่าได้รับการตีความอย่างสร้างสรรค์เพื่อการสร้างจิตสำนึกในการประหยัดพลังงานและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้พลังงานของผู้ชมรายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal”

การสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างซื่อสัตย์และยุติธรรม

การสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งหรือการทำงานในขั้นตอนของการผลิตรายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” นั้น ผู้ผลิตรายการจะทำงานภายใต้การควบคุมดูแลของฝ่ายนิเทศสัมพันธ์ บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตรายการมีอิสระในการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งตามสภาพความเป็นจริง เนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอในรายการไม่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นวิพากษ์ของ บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด โดยตรง

อย่างไรก็ตาม การทำงานของผู้ผลิตรายการบางส่วน จำเป็นต้องสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริงบางส่วน เนื่องจากปัญหาปริมาณในการผลิตรายการหรือสาเหตุทางธรรมชาติ ดังที่ คุณกิงกาญจน์ สิงห์สมดี ผู้ผลิตรายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” กล่าวว่า

“...รายการ “ประหยัดพลังงานกับ MR.Unocal” ต้องเก็บรายละเอียดมาก อย่างเช่นตอน “น้ำปลาถ้วยเล็ก” เราต้องถ่าย 1.เรือหาปลา 2.ท่าเรือ 3.โรงน้ำปลา แต่เรามีตารางถ่ายทำครึ่งวันต่อ 1 ตอน เลยถ่ายแต่โรงน้ำปลา ไม่ได้ถ่ายเรือ หรือ ตอน “หมึกหนึ่งมะนาว” เราไปถ่ายเรือโดหมึก แต่ไม่มีปลาหมึกเพราะเรือออกไปไม่ได้ ติดพายุ เลยใช้ภาพเก่าที่ใกล้เคียงกันแทน ส่วนตอน “สับประรดกระป๋องคลายร้อน” เราอยากได้ภาพการใช้น้ำจำนวนมากในไร่ แต่ว่าสับประรดเป็นพืชทนแล้ง ที่ไม่ต้องการน้ำมาก แล้วเราก็ไม่ได้ไปช่วงที่เขารดน้ำ แต่เราเสียเงินเสียเวลาไปถึงแล้ว เราก็ขอให้เขาจัดการน้ำให้...”

นอกจากนั้น รายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” ยังมีความเที่ยงตรงในการสร้างความจริงขึ้นอีกครั้งในส่วนของการนำเสนอบทสัมภาษณ์ในรายการ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาที่นำเสนอในรายการทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น การนำเสนอตอน “บ้านประหยัดพลังงาน” นั้น ผู้ผลิตรายการได้ทำการสัมภาษณ์ ดร.สุนทร บุญญาธิการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา สถาบันวิจัยพลังงาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านประหยัดพลังงาน หรือการนำเสนอตอน “ร้านนี้ประหยัดพลังงาน” ผู้ผลิตรายการได้ทำการสัมภาษณ์ คุณศุภกิจ เมฆอำนาจชัย เจ้าของร้านทำผมเซลซี ซึ่งมีการใช้หลอดตะเกียบ (compact fluorescent) เครื่องปรับอากาศเบอร์ 5 และไดร์เป่าผมที่มีจำนวนวัตต์น้อยเพื่อประหยัดพลังงาน

ดร.สุนทร บุญญาธิการ
ผู้ให้สัมภาษณ์ ตอน “บ้านประหยัดพลังงาน”

คุณศุภกิจ เมฆอำนาจชัย
ผู้ให้สัมภาษณ์ ตอน “ร้านนี้ประหยัดพลังงาน”

โดยทั่วไปแล้ว การผลิตรายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” จะพยายามงดเว้นการโฆษณาแฝงในรายการคือผู้ผลิตรายการจะไม่มีกรถ่ายทำ บริษัท ยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด ผู้สนับสนุนรายการ และพยายามหลีกเลี่ยงการถ่ายทำสินค้าและเครื่องหมายการค้าอื่นอีกด้วย เนื่องจากประเด็นหลักที่นำเสนอในรายการคือการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลือง อาจก่อให้เกิดความเสียหายกับสินค้าหรือเครื่องหมายการค้าอื่นได้

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องถ่ายทำกระบวนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ผู้ผลิตรายการจะนำเสนอสินค้าหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ที่ถือเพื่อสิทธิในการถ่ายทำ ตัวอย่างเช่น ตอน “น้ำปลาถ้วยเล็ก” ที่มีการถ่ายทำขั้นตอนการผลิตน้ำปลาในโรงงานของบริษัท น้ำปลาพิไชย จำกัด จะนำเสนอภาพสินค้าและเครื่องหมายการค้าของบริษัทฯ คือ น้ำปลาแท้ตราหอยนางรม หรือตอน “สับประรดกระป๋องคลายร้อน” ที่มีการถ่ายทำขั้นตอนการผลิตสับประรดกระป๋องในโรงงานของบริษัท โรงงานมาลีสามพราน จำกัด (มหาชน) จะนำเสนอภาพสินค้าและเครื่องหมายการค้าของบริษัทฯ คือผลไม้กระป๋องตรามาลี

น้ำปลาแท้ ตรา หอยนางรม
ตอน “น้ำปลาถ้วยเล็ก”

ผลไม้กระป๋อง ตรา มาลี
ตอน “สับประรดกระป๋องคลายร้อน”

2. การทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal”

การวิเคราะห์การทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” ได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการจากเทปวีดีทัศน์รายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” ตลอดระยะเวลาตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสิ้นสุดการผลิตรายการ คือ เดือนมกราคม - ธันวาคม พ.ศ.2541 เดือนละ 1 ตอน รวม 12 เดือน 12 ตอน ดังนี้

ตารางที่ 7.3 : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ประหยัดพลังงาน กับ Mr.Unocal ”

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
เด็ดดอกไม้ สะเทือนถึงดวงดาว	พลังงานเกือบทั้งหมด ได้มาจากทรัพยากรที่ จำกัด จึงควรใช้อย่างรู้คุณค่า และควรลด พฤติกรรมการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลือง ซึ่ง Mr.Unocal จะชี้แนะแนวทางในตอนต่อไป	พฤติกรรมการใช้พลังงานอย่าง สิ้นเปลือง ก่อให้เกิดความสูญเปล่า ของพลังงานเป็นทอดๆ แนะนำตัว Mr.Unocal	-	เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องกับของ สาธารณชนในประเด็นสาธารณะ
น้ำดื่มบริสุทธิ์	การผลิตน้ำดื่ม สูญเสียพลังงานไฟฟ้า ในการ สูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ การฆ่าเชื้อ การ ผลิตขวดพลาสติก และสูญเสียพลังงานน้ำมัน ในการขนส่ง ควรดื่มน้ำให้หมด ถ้าดื่มไม่หมด ควรเก็บไว้ในตู้เย็น	ควรดื่มน้ำให้หมด ถ้าดื่มไม่หมดควร เก็บไว้ในตู้เย็น เพื่อเป็นการประหยัด พลังงาน	-	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยา ตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
น้ำปลาถ้วยเล็ก	การผลิตน้ำปลา สูญเสียพลังงานเชื้อเพลิงใน การออกเรือไปจับปลา สูญเสียพลังงานไฟฟ้า ในการผลิตเกลือ การหมัก การบรรจุขวด และ สูญเสียพลังงานน้ำมันในการขนส่ง ผู้บริโภค ควรดื่มน้ำปลาเท่าที่ต้องการ ร้านอาหารควร วางขวดน้ำปลาไว้บนโต๊ะ	ผู้บริโภคควรดื่มน้ำปลาที่ต้องการ ร้านอาหาร ควรวางขวดน้ำปลาไว้บนโต๊ะ เพื่อเป็นการประหยัดพลังงาน	-	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยา ตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
เบนซินชนิดใหม่ 1	น้ำมันเบนซินที่จำหน่ายในปัจจุบัน ถูกผลิตให้ มีค่าออกเทนสูงกว่ามาตรฐาน และผสมสาร เติมแต่งด้วยเหตุผลทางการตลาด ทำให้มีผล เสียต่อเครื่องยนต์ และสิ้นเปลืองพลังงาน น้ำมันอีกด้วย	การใช้น้ำมันเบนซินผิดประเภท เป็น การใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลืองโดย เปล่าประโยชน์	-	เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องกับของ สาธารณชนในประเด็นสาธารณะ

ตารางที่ 7.3 (ต่อ) : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ "ประหยัดพลังงาน กับ Mr.Unocal "

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
ร้านนี้ประหยัดพลังงาน	ร้านทำผมที่มีการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าแบบประหยัดพลังงาน อาทิ หลอดตะเกียบ (compact fluorescent) เครื่องปรับอากาศเบอร์ 5 ไดร์เป่าผมที่มีวัตต์น้อย ค่าไฟฟ้าในแต่ละเดือนจะลดลง	ควรใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าแบบประหยัดพลังงาน เพื่อลดการสูญเสียพลังงานและค่าไฟฟ้า	คุณศุภกิจ เมฆอำนวยชัย เจ้าของร้านทำผมประหยัดพลังงาน	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
กระดาษรีไซเคิล	การผลิตกระดาษสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ น้ำ พลังงานไฟฟ้า และพลังงานน้ำมัน การทิ้งกระดาษใช้แล้ว ควรแยกออกจากขยะอื่น เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle)	ควรแยกกระดาษออกจากขยะอื่นก่อนทิ้ง เพื่อการนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle)	-	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
กระดาษหน้าเดียว	การผลิตกระดาษสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ น้ำ พลังงานไฟฟ้า และพลังงานน้ำมัน ควรใช้กระดาษให้ครบทั้ง 2 หน้าก่อนทิ้ง	ควรใช้กระดาษให้ครบทั้ง 2 หน้าก่อนทิ้ง เพื่อเป็นการประหยัดพลังงาน	-	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
บ้านประหยัดพลังงาน	การออกแบบบ้านให้มีลักษณะโปร่งสบาย เปิดรับแสงตามธรรมชาติ และกระแสนลมที่พัดผ่าน ส่วนภายนอกบ้านปลูกพืชคลุมดิน และต้นไม้ใหญ่ จะสูญเสียพลังงานไฟฟ้าจากหลอดไฟ และเครื่องปรับอากาศน้อยลง	ควรออกแบบบ้านและบริเวณรอบบ้านให้มีลักษณะเปิดรับแสงและความเย็นตามธรรมชาติ เพื่อเป็นการประหยัดพลังงานไฟฟ้า	รศ.ดร.สุนทร บุญญาธิการ เจ้าของบ้านประหยัดพลังงาน	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชน

ตารางที่ 7.3 (ต่อ) : การวิเคราะห์เนื้อหาและการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ "ประหยัดพลังงาน กับ Mr.Unocal "

ชื่อตอน	เนื้อเรื่องย่อ	แก่นของเรื่อง	ผู้ร่วมรายการ	การทำหน้าที่ของรายการสารคดี
ช. ไซ ในงาน	การผลิตไข่ไก่ สูญเสียทรัพยากรน้ำ พลังงาน ไฟฟ้าในการเลี้ยงไก่ สูญเสียพลังงานน้ำมัน ในการขนส่ง และพลังงานก๊าซหุงต้มในการ ประกอบอาหาร ควรรับประทานไข่หมดจาน	ควรรับประทานไข่ในจานจนหมด เพื่อ เป็นการประหยัดพลังงาน	-	เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยา ตอบสนองต่อประเด็นปัญหา
พลังงานแสงอาทิตย์ กับการเกษตร	การเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ใช้พลังงาน แสงอาทิตย์ เพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้าสำหรับ ล้อแมลงลงบ่อปลา ให้ความอบอุ่นในเล้าไก่ สูบน้ำทำระบบน้ำหยดรดต้นไม้	พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นพลังงาน สะอาด (clean energy) ที่ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม	-	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่อง คุณภาพชีวิตของประชาชน
หมู่บ้าน ประหยัดพลังงาน	กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน มีโครงการ จัดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าประจุแบตเตอรี่ด้วย เซลล์แสงอาทิตย์ (solar cell) ให้กับชาวเขา เผ่าลีซอ บ้านน้ำรู อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ มี ไฟฟ้าใช้	พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นพลังงาน สะอาด (clean energy) ที่ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม	-	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่อง คุณภาพชีวิตของประชาชน
พลังงานทดแทน	การแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนเพื่อการ ผลิตไฟฟ้าในอนาคต สามารถใช้พลังงานจาก ปรากฏการณ์ธรรมชาติ คือ 1.พลังงาน แสงอาทิตย์ 2.พลังงานลม 3.พลังงาน ความร้อนใต้พิภพ	พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม พลัง งานความร้อนใต้พิภพ เป็นพลังงาน สะอาด (clean energy) ที่ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม	-	สร้างแรงบันดาลใจ หรือ ยกย่อง คุณภาพชีวิตของประชาชน

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” พบว่า มีการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ทั้ง 3 หน้าที่หลัก ดังนี้

เพื่อสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องกับของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ

รายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” มีเป้าหมายในการนำเสนอเพื่อให้สาธารณชนรู้สึกเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการสูญเสียของพลังงาน จากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สิ้นเปลืองไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ด้วยการนำเสนอเรื่องราวที่ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องในเบื้องต้นว่าพฤติกรรมการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลืองของตนเองนั้น ก่อให้เกิดความสูญเปล่าของพลังงานต่อเนื่องกันเป็นทอดๆ ได้ใน ตอน “เด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว”

ส่วนการนำเสนอ ตอน “เบนซินชนิดใหม่ (1)” นั้น นำเสนอเพื่อให้ผู้ชมที่มีรถยนต์ได้รับรู้ว่าตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการสูญเปล่าของพลังงาน เนื่องจากการใช้น้ำมันเบนซินผิดประเภทเป็นการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์เช่นกัน

เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา

รายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” ทำหน้าที่ของรายการสารคดี ในส่วนของการสร้างปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหาของผู้ชมเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอรายการมักจะกระตุ้นให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหาการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลืองด้วยการนำเสนอประเด็นปัญหา และให้คำแนะนำกับผู้ชมเกี่ยวกับวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในช่วงท้ายของแต่ละตอน

การให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการจัดการกับประเด็นปัญหานั้น เป็นไปทั้งในด้านของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารีโศกและการอุปโภคของสาธารณชน แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารีโศกนำเสนอใน ตอน “น้ำดื่มบริสุทธิ์” ที่แนะนำว่าควรดื่มน้ำให้หมด ถ้าดื่มไม่หมดควรเก็บไว้ในตู้เย็น ตอน “น้ำปลาถ้วยเล็ก” แนะนำผู้บริโภคว่าควรตักน้ำปลาที่ต้องการ ส่วนร้านอาหารควรวางขวดน้ำปลาไว้บนโต๊ะ ตอน “ข.ไซ ในจาน” แนะนำว่าควรรับประทานไขในจานจนหมดทุกครั้ง ส่วนแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารีโศกนำเสนอในตอน “ร้านนี้ประหยัดพลังงาน” ที่แนะนำว่าควรใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าแบบประหยัดพลังงาน ตอน “กระดาษ หน้าเดียว” และ “กระดาษรีไซเคิล” แนะนำว่าควรใช้กระดาษให้ครบทั้ง 2 หน้าก่อนทิ้งและควรทิ้งกระดาษแยกออกจากขยะอื่นเพื่อการนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle)

เพื่อสร้างแรงบันดาลใจหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชน

รายการ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสาธารณชนด้วยการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับพลังงานสะอาด ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ของการใช้พลังงานในอนาคตโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในตอน “บ้านประหยัดพลังงาน” “หมู่บ้านประหยัดพลังงาน” “พลังงานแสงอาทิตย์กับการเกษตร” และ “พลังงานทดแทน”

การวิเคราะห์การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ภายใต้อิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการ

จากการวิเคราะห์การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวน 3 รายการคือ “ทุ่งแสงตะวัน” “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” และ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” นั้น พบว่าผู้ผลิตรายการมีการทำงานตามวิชาชีพนิยมดังนี้

1. การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ในส่วนของมาตรฐานในการผลิตรายการสารคดี

จากการวิเคราะห์การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวน 3 รายการ มีเพียงผู้ผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” เท่านั้น ที่ความเป็นมาของรายการเกิดขึ้นจากความต้องการของผู้ผลิตรายการเอง ในขณะที่ผู้ผลิตรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” และ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” นั้น ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องรับผิดชอบหน้าที่ผลิตรายการ เนื่องจากได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร ผู้จัดการโครงการ หรือผู้ผลิตรายการฝ่ายบริหาร ในบริษัทฯ

“...ที่มาทำ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะว่ารายการที่เคยทำหมดสัญญาพอดี เขาคงเห็นว่าเรากำลังว่างอยู่ รับงานนี้ไปทำแล้วกัน ตอนแรกไม่รู้จักเลย hazardous waste ก็ไปเรียนกับ อ.บุญยงค์ เรียนแล้วก็รู้สึกดี ได้ทำสิ่งที่มีประโยชน์ แต่พอทำไปมากขึ้น เบื่อ เพราะสภาพบางอย่างที่เราไปเห็นไม่เหมือนกับที่เราเรียน ไม่อยากทำเลยแต่ก็ต้องทำ เราไม่ทำก็ไม่มีใครทำแทน เพราะเขามีงานกันทุกคน ...”

คุณเอกรินทร์ กวยมงคล

ผู้ผลิตรายการ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม”

"...ถามว่าทำไมถึงตัดสินใจรับหน้าที่ผลิตรายการ ตัดสินใจไม่ได้เลย เขายัดเยียดให้ทำพอดีหมดรายการพิเศษ แล้วก็ในช่วงปรับผังการผลิตรายการของบริษัทด้วย เขาก็ให้พี่มาทำ MR.Unocal เพราะว่า พี่ทำงานมาตั้งแต่แรก ก็รู้สึกเครียด มั่นยากตรงที่เราต้องหาข้อมูลให้ทันเหตุการณ์ตลอดเวลา แล้วข้อมูลต้องห้ามผิดพลาดเลย เพราะข้อมูลตัวเลขมันผิดไม่ได้ ก็เครียดตรงนี้..."

คุณกิงกาญจน์ สิงห์สมดี

ผู้ผลิตรายการ "ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal"

เนื่องจากผู้ผลิตรายการไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นหลักของเนื้อหาที่นำเสนอและวัตถุประสงค์ในการนำเสนอรายการเอง รายการสารคดีที่ผลิตขึ้นจึงขาดมาตรฐานในการแสวงหาความจริงอย่างรอบด้าน โดยนำเสนอความจริงเพียงด้านเดียวตามความต้องการของผู้อุปถัมภ์รายการ ซึ่งขัดกับการทำงานตามมาตรฐานทางวิชาชีพหรืออุดมการณ์การทำหน้าที่เชิงวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์อย่างยิ่ง

"...ที่จริงแล้วปัญหาของเสียอันตราย หรือ hazardous waste เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องควรนำเสนอ เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย แต่ถ้าได้เสนอโดยไม่ต้องคิดว่า นี่รายการของกรมโรงงานอุตสาหกรรมต้องประชาสัมพันธ์เขา จะดีมาก เพราะเราจะพูดถึงของเสียอันตรายได้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง เรื่องขยะบ้านเรือนที่เป็นของเสียอันตราย คนดูควรทำอะไร เรื่องกากสารพิษระเบิดที่คลองเตย คนที่อยู่ในเหตุการณ์เจ็บป่วยอย่างไร ไม่จำเป็นต้องเน้นแต่เรื่องกากอุตสาหกรรม..."

คุณเอกรินทร์ กวยมงคล

ผู้ผลิตรายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม"

"...ชื่อรายการที่คิดมาก็ดีแล้ว เพราะคนดูจะรู้เลยว่าเรื่องอะไร แต่ถ้าเป็นรายการของตัวเองก็ไม่อยากให้มีชื่อผู้สนับสนุนรายการในชื่อรายการเลย เหตุผลก็คือ มักจะมีปัญหาเวลาไปติดต่อขอถ่ายทำกับผู้ประกอบการอื่นๆ อาจจะเป็นผู้ประกอบการที่มีปัญหาขัดแย้งอยู่กับผู้สนับสนุนรายการเรา เพราะเราเคยไปขอถ่ายสถานที่ประกอบการปิโตรเคมีแห่งหนึ่ง แล้วเขาถามว่ารายการชื่ออะไร พอเขารู้ เขาก็ถามว่า ทำไมไม่ให้ยูนิแคลส่งหนังสือมา อะไรอื่นอีกยุ่งยากมาก ตกงเลยไม่ได้ถ่ายทำจนกระทั่งทุกวันนี้..."

คุณกิงกาญจน์ สิงห์สมดี

ผู้ผลิตรายการ "ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal"

การต่อรองกับผู้อุปถัมภ์รายการ เพื่อการทำงานวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการผลิตรายการโดยตรง ในกรณีที่ผู้ผลิตรายการต้องการนำเสนอความจริงแต่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์การนำเสนอรายการ การทำงานวิชาชีพนิยมยิ่งเป็นไปได้ยากขึ้น เนื่องจากบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์มักมีอุดมการณ์ในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าเช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจที่หวังผลกำไรทั่วไป

ในกรณีการทำงานวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ “เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม” แม้ว่าผู้ผลิตรายการต้องการนำเสนอความจริงเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความปลอดภัยของศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำและศูนย์ฝังกลบ จ.ราชบุรี ตามมาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีก็ตาม แต่การทำงานตามวิชาชีพนิยมของการผลิตรายการสารคดีดังกล่าว มีความขัดแย้งกับวัตถุประสงค์รายการ “เพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและความปลอดภัยของเทคโนโลยีสมัยใหม่” เพื่อที่จะ “ไว้ใจและเชื่อมั่นในการดำเนินการกำจัดกากอุตสาหกรรมของสำนักงานพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม” อันจะนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรม ต่อไป ดังนั้น ผู้ผลิตรายการจึงทำได้เพียงการพยายามนำเสนอภาพของสถานที่จริงในบางตอน อาทิ ภาพหลุมฝังกลบนิรภัยที่หน้าดินถูกน้ำฝนชะล้างจนเห็นผ้าพลาสติกชั้นใน แทนกราฟฟิคภาพเคลื่อนไหวจากคอมพิวเตอร์ 3 มิติที่สวยงาม ภาพคนงานทำงานโดยไม่สวมอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย หรือเลือกที่จะไม่ใช้ภาพการทำให้เป็นก้อนแข็งของห้องทดลองคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แทนภาพการทำให้เป็นก้อนแข็งของศูนย์แสมดำ ซึ่งไม่มีการทำในขณะนั้น

ในกรณีการทำงานวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ “ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal” ผู้ผลิตรายการได้ต่อรองกับผู้อุปถัมภ์รายการ เนื่องจากต้องการนำเสนอโครงการที่เกี่ยวข้องกับการประหยัดพลังงาน ซึ่งนับว่าไม่ตรงกับประเด็นหลักที่จะนำเสนอในรายการคือ พฤติกรรมการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลือง แต่บริษัทยูโนแคล (ไทยแลนด์) จำกัด ผู้สนับสนุนรายการอนุมัติให้มีการนำเสนอได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ดังกล่าวไม่มีความขัดแย้งกับวัตถุประสงค์รายการ “เพื่อแสดงให้เห็นแนวทางในการประหยัดพลังงาน”

การต่อรองเพื่อการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ยังมีโอกาสเป็นไปได้มากยิ่งขึ้นในกรณีที่ผู้ผลิตรายการดำรงตำแหน่งผู้บริหารของบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์อีกตำแหน่งหนึ่ง เนื่องจากการเป็นกรณบทอนสิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการ ทั้งด้วยอุดมการณ์บริษัทและสายงานการบังคับบัญชาในขณะเดียวกัน ดังเช่นในกรณีของผู้ผลิตรายการ “ทุ่งแสงตะวัน”

"...การถ่ายทำเรื่องของผู้โฆษณาหลัก เราจะคิดก่อนว่าทำยังไงที่จะถ่ายทอดออกมาโดยเราไม่เสีย พี่จะรู้สึกที่ไม่ใช่ที่เราตั้งใจมากที่จะไปทำ คือ เป็นธรรมชาติของเขา เป็นโครงการที่ดีแล้วเขาก็ไม่ได้ตั้งใจให้เสนออะไรมาก อย่างเช่น ให้พูดชื่อเขามากๆ มีป้ายโครงการติด อย่างนี้เราก็จะพยายามเลี่ยง เราจะบอกเขาว่า แค่นี้ก็ถือว่าเราไปทำให้แล้วนะ..."

คุณสุริยนต์ จงสิทธิ์

ผู้ผลิตรายการ "ทุ่งแสงตะวัน"

2. การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ในส่วนของการทำหน้าที่ของรายการสารคดี

จากการวิเคราะห์การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวน 3 รายการพบว่า ผู้ผลิตรายการ "ทุ่งแสงตะวัน" "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม" และ "ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal" นั้น มีการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ในส่วนของการทำหน้าที่ของรายการสารคดี เนื่องจากรายการสารคดีโทรทัศน์ 3 รายการดังกล่าวมีการทำหน้าที่ของรายการสารคดีโทรทัศน์ทั้ง 3 หน้าหลักคือ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหาและเพื่อสร้างแรงบันดาลใจหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชน แม้ว่าการทำหน้าที่สารคดีของรายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม" และ "ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal" จะเกิดขึ้นเนื่องจากการกำหนดประเด็นหลักที่จะนำเสนอในรายการโดยผู้สนับสนุนรายการก็ตาม

อุดมการณ์ในการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ในส่วนของการทำหน้าที่ของรายการสารคดีนั้น สะท้อนให้เห็นจากความประทับใจในการทำงานของผู้ผลิตรายการสารคดีทั้ง 3 รายการ ที่ต่างก็ระบุว่าความประทับใจในการผลิตรายการสารคดีนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากได้ทำงานที่มีจริยธรรมในการบริการสาธารณชน (ethics of public service) ตรงกับความตั้งใจ

"...ประทับใจที่เราได้เห็น ว่า เด็กในชนบทมันสดใส สดชื่น มีศักยภาพของเขาที่จะทำอะไรได้ระดับหนึ่ง คือปกติเวลาเราเห็นเด็กออกโทรทัศน์ จะเป็นเด็กเรียนเก่ง แสดงออก ร้องเพลง แต่เรายังไม่เคยเห็นว่า เด็กชนบทใช้ชีวิตอย่างไร ทำอะไรได้บ้าง ก็เลยรู้สึกดีที่เราได้มีโอกาสถ่ายทอดชีวิตของเขาให้คนในเมืองได้เห็น..."

คุณสุริยนต์ จงสิทธิ์

ผู้ผลิตรายการ "ทุ่งแสงตะวัน"

"...ประทับใจส่วนที่เราได้นำเสนอสถานการณ์ เสนอปัญหาเกี่ยวกับของเสียอันตราย ให้คนในสังคมได้รู้จัก ได้เข้าใจ เพราะเราเองตอนเริ่มต้นก็ไม่รู้จัก ไม่เข้าใจเหมือนกัน การได้ทำรายการนี้ คือ ได้เตือนภัยให้กับสังคม เพราะขยะอันตรายเป็นภัยเงียบใกล้ตัวที่มีพิษรุนแรงมาก และวิธีการกำจัดก็ซับซ้อนที่สุดในจำนวนขยะทั้งหมด แต่เราไม่ค่อยรู้กันเลยว่าอย่างถ่านไฟฉาย หลอดไฟเก่า ยาหมดอายุ นี่เป็นของเสียอันตรายแล้ว ก็เลยประทับใจที่ได้เป็นคนบอกคนอื่นว่า นี่เป็นภัยเงียบมาก ใกล้ตัวเราทุกคนมาก และอันตรายมาก..."

คุณเอกรินทร์ กวยมงคล

ผู้ผลิตรายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม"

"...ประทับใจที่ว่าเราได้เป็นสื่อคอยหาสิ่งต่างๆ มาทำให้คนดูได้รู้ว่า ตอนนี้องค์กรณัพลังงานของเราเป็นอย่างไรบ้าง ที่สำคัญคือ รู้กับตัวตัวเองว่า ตอนนี้องค์กรณัพลังงานวิกฤติ ต้องช่วยกันทุกคน รู้สึกว่าดีที่พี่ได้เป็นสื่อเสนอสาระความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เขาหันมาใช้พลังงานอย่างคุ้มค่ามากขึ้น เกิดการสิ้นเปลืองน้อยลง..."

คุณกิงกาญจน์ สิงห์สมดี

ผู้ผลิตรายการ "ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal"

อย่างไรก็ตาม การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวน 3 รายการคือ "ทุ่งแสงตะวัน" "เปิดโลกทัศน์ กรอ.รักษ์สิ่งแวดล้อม" และ "ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal" นั้น ผู้ผลิตรายการมีการทำงานตามวิชาชีพนิยม เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของรายการสารคดีเท่านั้น ในขณะที่การทำงานในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรฐานในการผลิตรายการสารคดี ผู้ผลิตรายการต่างได้รับอิทธิพลจากผู้อุปถัมภ์รายการทั้งสิ้น อิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์อย่างยิ่ง และดูเหมือนว่าในอนาคตอิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการนี้ จะมีมากขึ้นเรื่อยๆ

"...รายการสารคดีโทรทัศน์ทุกวันนี้ โอกาสที่จะเกิดขึ้นมีน้อยลง และมักเป็นการเกิดจากผู้สนับสนุนรายการอยากให้เกิด เป็นการครอบงำความคิดของผู้ผลิตรายการ เป็นรายการที่คนอื่นคิดแล้วเอามาให้เราทำ พี่ไม่อยากให้เป็นอย่างนั้น อยากให้มีรายการแบบที่คนผลิตคิดเองแล้วมีคนมาซื้อ คือคนผลิตนี้คิดได้อยู่แล้ว แต่ไม่มีคนซื้อเท่านั้นเอง..."

คุณสุรียนต์ จอกลีพันธ์

ผู้ผลิตรายการ "ทุ่งแสงตะวัน"

"...รายการสารคดีโทรทัศน์ตอนนี้ ไม่ได้มีโอกาสถูกผลิตในฐานะผลงานของสื่อมวลชนมากนัก คงเป็นประเภทรายการสารคดีที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจ้างผลิตเพื่อประชาสัมพันธ์มากกว่า พุดให้หมดหวังกว่านี้อีกคือ ต่อไปคงจะมีรายการสารคดีเพื่อโฆษณาสินค้าเลย TV Shop Guide อะไรอย่างนี้ คนที่มาจ้างให้เราผลิตสารคดีในฐานะสื่อมวลชนก็มีน้อยลงทุกที อาจจะเป็นเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ ที่เขามองว่ามันไม่คุ้ม..."

คุณเอกรินทร์ กวยมงคล

ผู้ผลิตรายการ "เปิดโลกทัศน์ กรอ. รัชชิ่งแวดล้อม"

"...ผู้สนับสนุนรายการเข้ามาสั่ง มาแก้ไข แล้วเราต้องคอยเขา เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ อันนี้หมายถึงบางรายที่ที่เคยทำด้วย ไม่ใช่ยูโนแคลฯ อย่างบอกเลยว่าเป็นใคร เขาเป็นว่าน่าเบื่อเพราะ 1.ทำให้งานช้า 2.เป็นปัญหาต่อธุรกิจของเราคือ ไม่ถึงตอนที่เก็บเงินได้สักที 3.เป็นการบังคับจำกัดความคิดของเราให้เป็นไปตามความคิดรวบยอดของเขา แต่อย่างไรก็ตาม สารคดีที่ยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีผู้สนับสนุนรายการ คนทำก็ท้อหมดกำลังใจเพราะหาผู้สนับสนุนรายการไม่ได้ เขาคิดว่าไม่มีคนดูกัน สารคดีก็หมดลงไปเรื่อยๆ..."

คุณกิงกาญจน์ สิงห์สมดี

ผู้ผลิตรายการ "ประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal"

การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ที่แม้ว่าจะมีการทำหน้าที่ของสารคดีอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องของสาธารณชนในประเด็นสาธารณะ เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยา ตอบสนองต่อประเด็นปัญหา หรือเพื่อสร้างแรงบันดาลใจหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชนก็ตาม หากผู้ผลิตรายการไม่สามารถทำงานตามมาตรฐานในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์คือ ไม่สามารถแสวงหาความจริงได้อย่างรอบด้าน ความจริงถูกต้องความอย่างไม่สร้างสรรคคือเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่ม และความจริงนั้นถูกสร้างขึ้นอีกครั้งอย่างไม่ซื่อสัตย์และยุติธรรมแล้ว นับได้ว่าการทำงานของผู้ผลิตรายการไม่เป็นไปตามวิชาชีพนิยมของนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน และรายการสารคดีโทรทัศน์ที่ถูกผลิตขึ้นนั้นไม่มีคุณค่าของความเป็นสารคดีอย่างแท้จริง

- นอกจากนั้น ความกดดันจากอิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการซึ่งได้รับสนับสนุนหรือถูก
- บันทอนด้วยการควบคุมภายในบริษัทยังมีส่วนผลักดันให้นักวิชาชีพผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์วางแผนที่จะประกอบวิชาชีพนี้ต่อไปอีกไม่นานนัก ประกอบกับอัตราเงินเดือนของงานผลิตรายการโทรทัศน์อยู่ในระดับที่ต่ำกว่างานผลิตสื่อโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นวิชาชีพในสายงานนิเทศศาสตร์เช่นเดียวกัน

"...การทำงานเป็นผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ทุกวันนี้เป็นเรื่องที่ยากมาก งานก็ลดลง เงินที่เข้ามาก็น้อยลง สำหรับพี่เองเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทฯ ด้วย ถ้าทำงานเป็นผู้ผลิตรายการเฉยๆ จะลำบากนิดหนึ่งคือเรียกว่าแค่พออยู่ได้ ถ้าน้องๆ อยากมีบ้านมีรถอะไรอย่างนี้ มันก็ยาก แต่ที่เราหวังคือหวังว่าตัวเองจะไม่ได้ทำงานที่ขอบอีกต่อไปมากกว่าเพราะทุกอย่างเปลี่ยนไป ทุกวันนี้เรามีงานทำก็จริง แต่เป็นงานที่คนอื่นคิดแล้วเอามาให้เราทำ เราก็ได้แต่ทำไปตามนั้น ไม่ได้ถูกใจสักเท่าไร..."

คุณสุริยนต์ จงสิทธิ์

ผู้ผลิตรายการ "ทุ่งแสงตะวัน"

การทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการซึ่งได้รับสนับสนุนหรือถูกบั่นทอนด้วยการควบคุมภายในบริษัทอย่างยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้น แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของอิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการ ยังแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในการทำงานของผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ตามวิชาชีพนิยมท่ามกลางแรงกดดันของพาณิชย์นิยมอีกด้วย